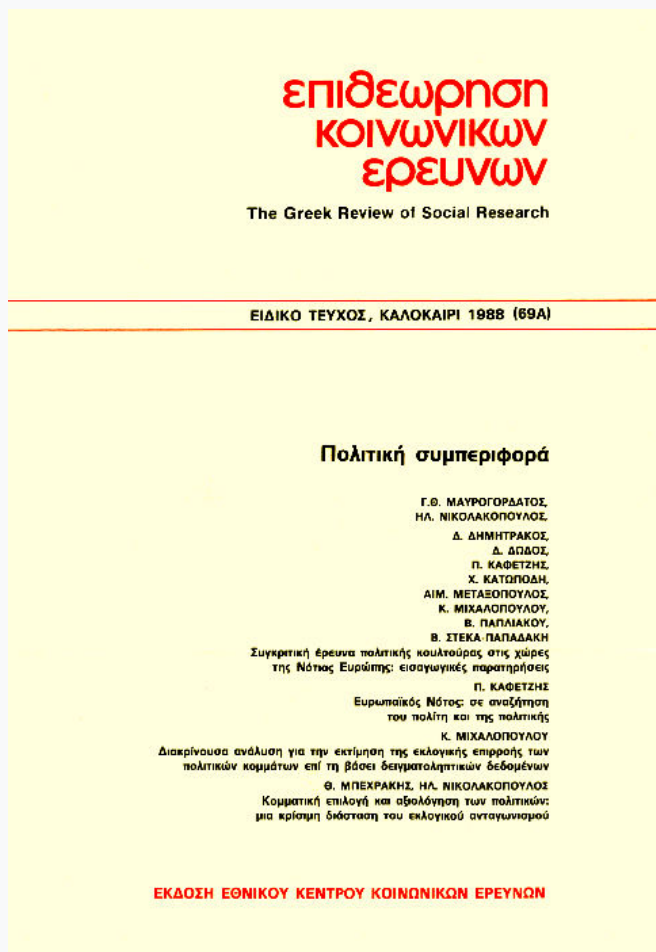

The Greek Review of Social Research

Vol 69 (1988)

69, A: Ειδικό τεύχος: Πολιτική συμπεριφορά

Διακρίνουσα ανάλυση για την εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των πολιτικών κομμάτων επί τη βάσει δειγματοληπτικών δεδομένων

Καίτη Μιχαλοπούλου

doi: [10.12681/grsr.9904](https://doi.org/10.12681/grsr.9904)

Copyright © 1988, Καίτη Μιχαλοπούλου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Μιχαλοπούλου Κ. (1988). Διακρίνουσα ανάλυση για την εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των πολιτικών κομμάτων επί τη βάσει δειγματοληπτικών δεδομένων. *The Greek Review of Social Research*, 69, 67–81. <https://doi.org/10.12681/grsr.9904>

Καίτη Μιχαλοπούλου*

ΔΙΑΚΡΙΝΟΥΣΑ ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ
ΕΠΙ ΤΗ ΒΑΣΕΙ ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΠΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

---

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πολιτική παιδεία στις χώρες της Νότιας Ευρώπης αποτέλεσε αντικείμενο συγκριτικής έρευνας στην οποία συμμετείχε το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών σε συνεργασία με τα αντίστοιχα Ερευνητικά Ιδρύματα και Πανεπιστήμια της Ιταλίας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Η ελληνική έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 1.998 ατόμων, ένα μήνα πριν από τις βουλευτικές εκλογές του 1985 (Γ.Θ. Μαυρογορδάτος, Η. Νικολακόπουλος, κ.ά., 1988).¹

Το σημαντικότερο πρόβλημα που εμφάνισε η κατανομή των χαρακτηριστικών του δείγματος ήταν η υποαντιπροσώπηση της δεξιάς ψήφου, όπως προκύπτει από τη σύγκριση της κατανομής των απαντήσεων στην ερώτηση για την «πρόθεση» ψήφου² με τα αποτελέσματα των βουλευτικών εκλογών που πραγματοποιήθηκαν λίγες εβδομάδες αργότερα (βλ. Πίνακα 1Α). Για να αντιμετωπίσουμε αυτό το πρόβλημα, θεωρήσαμε ότι τα άτομα που δήλωσαν πως θα ψήφιζαν ένα από τα πέντε πολιτικά κόμματα που κατονομάζονται στην ερώτηση (ΠΑΣΟΚ, Ν.Δ., ΚΚΕ, ΚΚΕ εσ., ΕΠΕΝ), εξέφραζαν την πολιτική στάση που κράτησαν στις εκλογές. Βεβαίως, η υπόθεση αυτή δεν ανταποκρί-

---

* Ερευνήτρια στο ΕΚΚΕ.

1. Στο ίδιο άρθρο παρουσιάζεται συνοπτικά και ο σχεδιασμός της δειγματοληψίας.

2. Η ερώτηση διατυπώθηκε ως εξής: «Ποιο κόμμα θα ψηφίζατε αν οι εκλογές γίνονταν αύριο». Οι ερωτώμενοι μπορούσαν να επιλέξουν μία από τις απαντήσεις: ΠΑΣΟΚ, Ν.Δ., ΚΚΕ, ΚΚΕ εσ., ΕΠΕΝ, Άλλο, Αποχή ή Λευκό, Δ.Γ. (Δεν Γνωρίζω), Δ.Α. (Δεν Απαντώ). Ας σημειωθεί ότι για τις απαντήσεις στην ερώτηση αυτή, κατόπιν συμφωνίας μεταξύ των τεσσάρων χωρών, δεν χρησιμοποιήθηκε κάλπη.

νεται απόλυτα στην πραγματικότητα: Οι μετακινήσεις όμως του εκλογικού σώματος που πραγματοποιούνται την τελευταία εβδομάδα πριν από τις εκλογές είναι αναμφισβήτητα περιορισμένες — σχεδόν αμελητέες για το ζήτημα που μας απασχολεί εδώ, δηλαδή την εντονότατη υποαντιπροσώπηση της δεξιάς ψήφου στο δείγμα. Η υποαντιπροσώπηση της δεξιάς ψήφου τεκμηριώνεται και από την κατανομή των απαντήσεων στην ερώτηση τη σχετική με την ψήφο στις εκλογές του 1981³ (βλ. Πίνακα 1B), δηλαδή σε μια ερώτηση που αφορούσε γεγονός του παρελθόντος και όχι «πρόθεση» για το μέλλον.

Ας σημειωθεί ότι κατά τη διεξαγωγή της έρευνας και στις άλλες χώρες, και ειδικότερα στην Ισπανία και την Πορτογαλία, παρατηρήθηκε αντίστοιχο φαινόμενο υποαντιπροσώπησης της δεξιάς ψήφου, και μάλιστα σε αντίστοιχες, αν όχι και μεγαλύτερες, διαστάσεις με την Ελλάδα. Στις πολιτικές έρευνες που βασίζονται σε δειγματοληπτικά δεδομένα, το ζήτημα της υποαντιπροσώπησης ορισμένων πολιτικών κομμάτων, άλλοτε δεξιών και άλλοτε αριστερών, καθώς και των τεχνικών που χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπισή του, είναι ευρύτερο και δεν αποτελεί αντικείμενο του παρόντος άρθρου (Noelle-Neumann, E., 1984).

Επιδιώκουμε κυρίως να διερευνήσουμε τη δυνητική κατανομή στα πολιτικά κόμματα των ψηφοφόρων που εμφανίζονται ως «αναποφάσιμοι», ώστε να διαπιστώσουμε αν η ουσιαστική άρνηση της ψήφου (Άλλο, Αποχή ή Λευκό, Δεν Γνωρίζω, Δεν Απαντώ), χρησιμοποιήθηκε ως απάντηση υπεκφυγής κατά προτεραιότητα από τους ψηφοφόρους κάποιου συγκεκριμένου πολιτικού κόμματος, και στην περίπτωση μας της Ν.Δ. Για το σκοπό αυτό, χρησιμοποιήσαμε Διακρίνουσα Ανάλυση (Discriminant Analysis, Kendall, M., 1980, Anderson, T.W., 1984), με στόχο να επιμερίσουμε τους «αναποφάσιτους» στα πέντε κόμματα, επί τη βάσει των απαντήσεων που έδωσαν σε άλλες ερωτήσεις (Klecka, W.R., 1973).

Με τη Διακρίνουσα Ανάλυση διακρίνουμε στατιστικά τις πέντε ομάδες ατόμων με «γνωστή» πρόθεση ψήφου και εξετάζουμε τη φύση των μεταξύ τους διαφορών. Επιτυγχάνουμε αυτή τη διάκριση επιλέγοντας ένα σύνολο διακρινουσών μεταβλητών (discriminant variables), οι οποίες μετρούν χαρακτηριστικά επί τη βάσει των οποίων οι ομάδες διαφέρουν. Η Διακρίνουσα Ανάλυση, τότε συνδυάζει γραμμικά⁴ τις διακρίνουσες μεταβλητές, σχηματι-

3. Η ερώτηση διατυπώθηκε ως εξής: «Θα θέλατε να μου πείτε ποιο κόμμα ψηφίσατε στις εκλογές του 1981:».

4. Για τετραγωνική διάκριση (quadratic discrimination), βλ. Lachenbruch, P.A., 1975.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Α. Σύγκριση της κατανομής της «πρόθεσης» ψήφου με τα αποτελέσματα των εκλογών του 1985

	Απόλυτη συχρότητα	Σχετική συχρότητα (%)	Προσαρμοσμένη συχρότητα (%)	Αποτελέ- σματα ε- κλογών 1985 (%)	Απόκλιση
ΠΑΣΟΚ	921	46,1	57,6	45,8	11,8
Ν.Δ.	414	20,7	25,9	40,9	-15,0
ΚΚΕ	221	11,1	13,8	9,9	3,9
ΚΚΕ εσ.	34	1,7	2,1	1,8	0,3
ΕΠΕΝ	10	0,5	0,6	0,6	0,0
Αναποφά- σιστοι	398	19,9			
Σύνολο	1.998	100,0	100,0		

Β. Σύγκριση της κατανομής της «ψήφου 1981» με τα αποτελέσματα των εκλογών του 1981

	Απόλυτη συχρότητα	Σχετική συχρότητα (%)	Προσαρμοσμένη συχρότητα (%)	Αποτε- σματα ε- κλογών 1981	Απόκλιση
ΠΑΣΟΚ	873	43,7	63,0	48,1	14,9
Ν.Δ.	315	15,8	22,7	35,9	-13,2
ΚΚΕ	177	8,9	12,8	10,9	1,9
ΚΚΕ εσ.	15	0,8	1,1	1,3	-0,2
ΕΠΕΝ	6	0,3	0,4		
Αρνήσεις	612	30,5			
Σύνολο	1.998	100,0	100,0		

ζοντας διακρίνουσες συναρτήσεις (discriminant functions) της μορφής:

$$\Delta_i = \delta_{i1} Z_1 + \delta_{i2} Z_2 + \dots + \delta_{ik} Z_k \quad (1)$$

όπου: Δ_i είναι η τιμή (score) για τη διακρίνουσα συνάρτηση i , τα δ είναι οι διακρίνοντες συντελεστές (discriminant coefficients) και Z οι τυποποιημένες (standardized) διακρίνουσες μεταβλητές πλήθους k , που χρησιμοποιούμε

στην ανάλυση. Ο σχηματισμός των διακρινουσών συναρτήσεων γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτυγχάνεται η μεγαλύτερη δυνατή διάκριση μεταξύ των ομάδων.

Όταν βρεθεί το σύνολο των μεταβλητών που παρέχει ικανοποιητική διάκριση για τα άτομα με «γνωστή» ένταξη στις ομάδες, σχηματίζουμε τις συναρτήσεις κατάταξης (classification functions), οι οποίες θα επιτρέψουν την κατάταξη σε μία από τις ομάδες των ατόμων που δήλωσαν «αναποφάιστοι».

2. ΑΝΑΛΥΣΗ

Θεωρούμε ότι οι ομάδες αποτελούν τις τιμές της ονομαστικής μεταβλητής «πρόθεση ψήφου». Κάθε τιμή αντιπροσωπεύει μία και μόνον ομάδα, αποκλειστικά. Η Διακρινούσα Ανάλυση είναι η στατιστική μέθοδος που συνδέει μια ονομαστική μεταβλητή με αρκετές ανεξάρτητες μεταβλητές, οι οποίες μετρώνται σε επίπεδο «διαστήματος» (Interval-Level, Blalock, H.M., Jr. 1979).⁵

Ως διακρινουσες μεταβλητές θεωρήσαμε:

—*Το μέγεθος οικισμού*, με τιμές από 1 έως 7, που αντιπροσωπεύουν τη διαίρεση του δείγματος σε αστικές, ημιαστικές και αγροτικές περιοχές.

—*Το επίπεδο εκπαίδευσης*, με τιμές από 1 έως 4, που δηλώνουν αντίστοιχα τους αναλφάβητους, την κατώτερη, τη μέση και την ανώτερη ή ανώτατη εκπαίδευση.

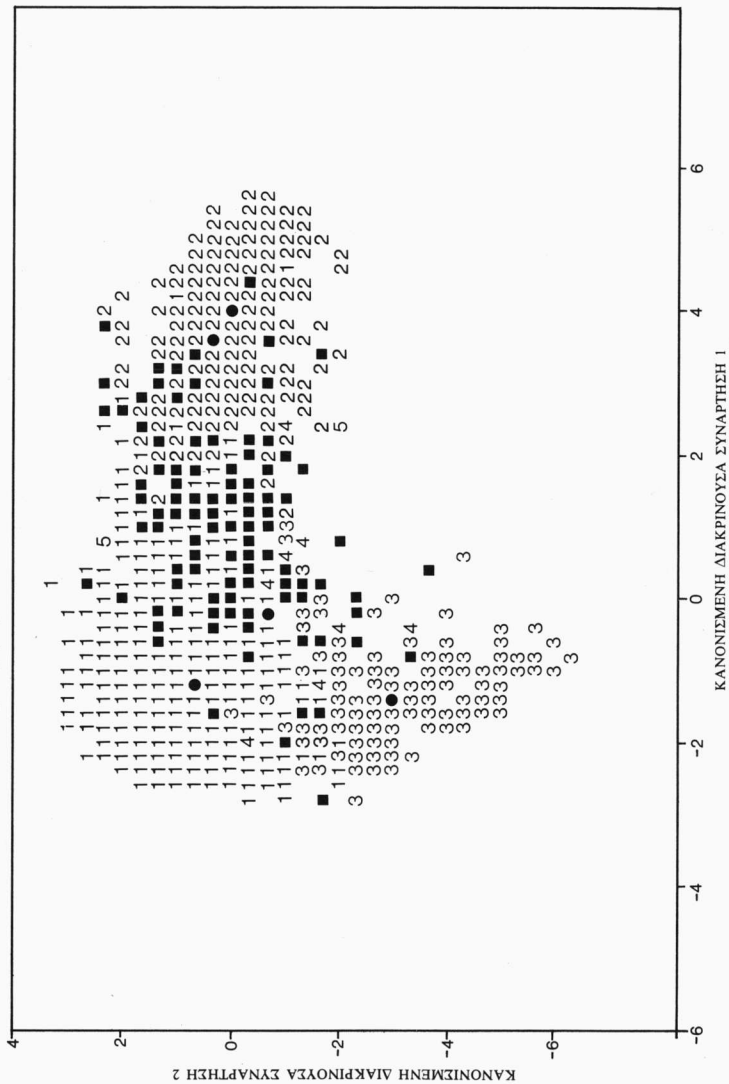
—*Την ηλικία και το φύλο*. Ορίσαμε τέσσερις ομάδες ηλικιών: από 18 ετών έως 29, από 30 έως 44, από 45 έως 59 και από 60 ετών και άνω.

—*Τις χώρες προτύπων*, όπου η ερώτηση διατυπώθηκε ως εξής: «Ποια χώρα θα έπρεπε να πάρουμε ως παράδειγμα για να εξασφαλίσουμε στην Ελλάδα: μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη, περισσότερη ατομική ελευθερία, μεγαλύτερη κοινωνική ισότητα, καλύτερη λειτουργία της δημοκρατίας».

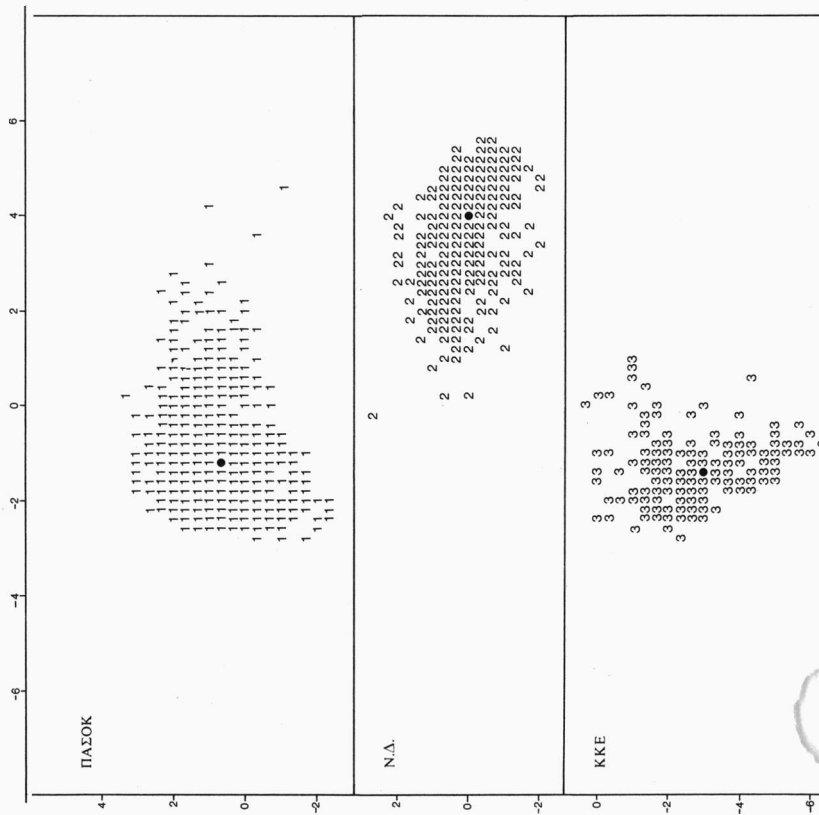
—*Το «θερμόμετρο συμπάθειας» για θεσμούς, οργανώσεις, χώρες, πολιτικά κόμματα και πολιτικές προσωπικότητες*, όπου η ερώτηση διατυπώθηκε ως εξής: «Πόση συμπάθεια αισθάνεστε, ξεκινώντας από το 1, που σημαίνει ότι δεν αισθάνεστε “καμιά συμπάθεια”, και φτάνοντας στο 10, που σημαίνει ότι αισθάνεστε “μεγάλη συμπάθεια”» για: Μικροεπιχειρηματίες, ΓΣΕΕ, Ν.Δ., Αστυνομία και Χωροφυλακή, ΠΑΣΟΚ, ΣΕΒ, Οικολογικές Κινήσεις, Στρατιωτικούς, ΚΚΕ, Κινήματα Ειρήνης, Εκκλησία, Σοβιετική Ένωση, Δικαστικό Σώμα, ΚΚΕ εσ., Ηνωμένες Πολιτείες, ΠΑΣΕΓΕΣ, και για τα εξής πολιτικά

5. Για τον τρόπο χρήσεως ποιοτικών (qualitative) μεταβλητών, που είναι το συνηθέστερο επίπεδο μέτρησης μεταβλητών στις κοινωνικές έρευνες, βλ. Kendall, M. και Stuart, A. (1976), και Goldstein, M. και Dillon, W.R. (1978).

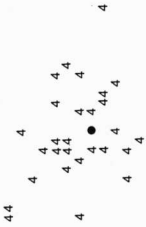
ΓΡΑΦΗΜΑ 1. Γραφική παράσταση των κεντροειδών (*) των ομάδων ΠΑΣΟΚ (1), Ν.Δ. (2), ΚΚΕ (3), ΚΚΕ εσ. (4), ΕΠΕΝ (5), που ορίζονται για τις δύο πρώτες διακριτούσες συναρτήσεις

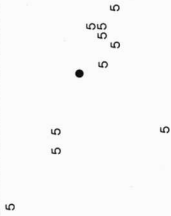
ΓΡΑΦΗΜΑ 2. Γραφική παράσταση των κεντροειδών (*) κάθε ομάδας, που ορίζονται για τις δύο πρώτες διακριτούσες συναρτήσεις

ΚΚΕ σσ.

ΕΠΕΝ

ΑΝΑΠΟΦΑΣΙΣΤΟΙ

ΚΑΝΟΝΙΣΜΕΝΗ ΔΙΑΚΡΙΝΟΥΣΑ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ 2

ΚΑΝΟΝΙΣΜΕΝΗ ΔΙΑΚΡΙΝΟΥΣΑ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ 1

πρόσωπα: Καραμανλής, Παπανδρέου, Φλωράκης, Μητσοτάκης, Σαρτζετάκης, Κύρκος, Κουτσόγιωργας, Ράλλης, Παπαδόπουλος, τέως βασιλιάς Κωνσταντίνος.

—*Την τοποθέτηση των κομμάτων στην κλίμακα «Αριστερά-Δεξιά», σε συνδυασμό με την κλίμακα «αυτοτοποθέτησης», όπου η ερώτηση διατυπώθηκε ως εξής: «Στην πολιτική μιλάμε συνήθως για τη “Δεξιά” και την “Αριστερά”. Στην κλίμακα που πάει από την “Αριστερά” (1) έως τη “Δεξιά” (10), πού τοποθετείτε καθένα από τα κόμματα ΠΑΣΟΚ, Ν.Δ., ΚΚΕ, ΚΚΕ εσ., ΕΠΕΝ, και πού τοποθετείτε τον εαυτό σας».*

—*Τις κλίμακες αποστάσεων από τὰ πολιτικά κόμματα όπου η ερώτηση διατυπώθηκε ως εξής: «Μπορείτε να μου πείτε για καθένα από τα πολιτικά κόμματα ΠΑΣΟΚ, Ν.Δ., ΚΚΕ, ΚΚΕ εσ., ΕΠΕΝ, αν αισθάνεστε πολύ κοντά του (1), κοντά του (2), ούτε κοντά του ούτε μακριά του (3), μακριά του (4), πολύ μακριά του (5)».*

—*Τη δυναμική ψήφο.* όπου η ερώτηση διατυπώθηκε ως εξής: «Ποια από τα κόμματα ΠΑΣΟΚ, Ν.Δ., ΚΚΕ, ΚΚΕ εσ., ΕΠΕΝ θα μπορούσατε να ψηφίσετε αν γίνονταν αύριο εκλογές και ποιο κόμμα ή ποια κόμματα δεν θα ψηφίζατε σε καμιά περίπτωση».

Οι μεταβλητές αυτές περιγράφουν χαρακτηριστικά πολιτικής συμπεριφοράς με τα οποία πιστεύουμε ότι θα επιτύχουμε τη διαφοροποίηση των πέντε ομάδων.

Πραγματοποιήσαμε απλή ανάλυση διακυμάνσεως (one-way analysis of variance) για κάθε μεταβλητή, για να διερευνήσουμε κατά πόσον οι συνολικές διαφορές των ομάδων είναι στατιστικά σημαντικές. Με αυτόν τον τρόπο επιλέξαμε τις μεταβλητές που παρουσίασαν σημαντικές διαφορές μεταξύ των ομάδων. Επιπλέον, στην ανάλυση δεν συμπεριλάβαμε μεταβλητές με υψηλό ποσοστό «αρνήσεων» (missing values). Ως «αρνήσεις» εννοούμε τις απαντήσεις «δεν γνωρίζω» και «δεν απαντώ».⁶

Επόμενο στάδιο της ανάλυσης ήταν να εντοπιστεί ο συνδυασμός των τυποποιημένων διακρινουσών μεταβλητών που θα συνέβαλε στο να επιτύχουμε ικανοποιητικό διαχωρισμό των ομάδων. Χρησιμοποιήσαμε βηματικό τρόπο καταγραφής/διαγραφής των μεταβλητών (stepwise selection procedure, Payne, C., 1977β, Kendall, M., 1980), με κριτήριο επιλογής το μέτρο διάκρισης Λάμδα-Wilks (Rao, C.R., 1973), το οποίο ελέγχει τόσο τις διαφορές μεταξύ των ομάδων όσο και την ομοιογένεια κάθε ομάδας. Ο Πίνακας 2 συνοψίζει τα αποτελέσματα της βηματικής μεθόδου για την επιλογή των μεταβλητών. Οι δεκαεννέα μεταβλητές που επελέγησαν είναι οι εξής: οι κλίμακες αποστάσεων για ΠΑΣΟΚ, Ν.Δ., ΚΚΕ και ΚΚΕ εσ., οι κλίμακες τοποθέτη-

6. Παρέμειναν για να χρησιμοποιηθούν στην ανάλυση οι πολιτικές κυρίως μεταβλητές.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Συνοπτικά αποτελέσματα της βηματικής μεθόδου
επιλογής των μεταβλητών

Βήμα Μεταβλητές	Λάμδα Wilks	Σημασία
1 Απόσταση από Ν.Δ.	0,217116	0,0000
2 Απόσταση από ΠΑΣΟΚ	0,125808	0,0000
3 Απόσταση από ΚΚΕ	0,082392	0,0000
4 Απόσταση από ΚΚΕ εσ.	0,068177	0,0000
5 Κλίμακα Α/Δ ΠΑΣΟΚ	0,062442	0,0000
6 Κλίμακα Α/Δ ΚΚΕ	0,057615	0,0000
7 Συμπάθεια Ν.Δ.	0,054090	0,0000
8 Συμπάθεια Κουτσόγιωργα	0,051016	0,0000
9 Συμπάθεια ΠΑΣΟΚ	0,049945	0,0000
10 Συμπάθεια Παπαδόπουλο	0,048910	0,0000
11 Συμπάθεια Καραμανλή	0,048190	0,0000
12 Συμπάθεια ΚΚΕ	0,047517	0,0000
13 Συμπάθεια ΚΚΕ εσ.	0,046558	0,0000
14 Κλίμακα Α/Δ ΕΠΕΝ	0,046075	0,0000
15 Συμπάθεια τ.β. Κων/νο	0,045677	0,0000
16 Συμπάθεια Σαρτζετάκη	0,045387	0,0000
17 Συμπάθεια Ράλλη	0,045139	0,0000
18 Συμπάθεια Παπανδρέου	0,044921	0,0000
19 Συμπάθεια Φλωράκη	0,044705	0,0000

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Κανονισμένες διακρίνουσες συναρτήσεις

Συνάρτηση	Ιδιοτιμή	Ποσοστό διακύμανσης	Αθροιστικό ποσοστό	Κανονισμένη συσχέτιση
1	5,03898	70,61	70,61	0,9134600
2	1,77515	24,87	95,48	0,7997869
3	0,27830	3,90	99,38	0,4665936
4	0,04415	0,62	100,00	0,2056318

Συνάρτηση	Λάμδα Wilks	χ^2	Βαθμοί ελευθερίας	Σημασία
0	0,0447048	3654,6	76	0,0000
1	0,2699716	1539,9	54	0,0000
2	0,7492117	339,6	34	0,0000
3	0,9577156	50,8	16	0,0000

σης «Αριστερά-Δεξιά» για ΠΑΣΟΚ, ΚΚΕ και ΕΠΕΝ, και το θερμομέτρο συμπάθειας για ΠΑΣΟΚ, Ν.Δ., ΚΚΕ, ΚΚΕ εσ., Καραμανλή, Παπανδρέου, Φλωράκη, Σαρτζετάκη, Κουτσόγιωργα, Ράλλη, Παπαδόπουλο και τον τέως βασιλιά Κωνσταντίνο.

Οι μεταβλητές αυτές παρέχουν ικανοποιητική διάκριση μεταξύ των ομάδων, όπως προκύπτει από τις τελικές τιμές του Λάμδα-Wilks και τις αντίστοιχες κανονισμένες συσχετίσεις (canonical correlations), για τις τέσσερις διακρινουσες συναρτήσεις (Πίνακας 3). Η πρώτη συνάρτηση περιέχει το 70,61% της συνολικής διακριτικής ισχύος του συστήματος (5,01 ιδιοτιμή), και συνδέεται ισχυρά με τις ομάδες (0,91 κανονισμένη συσχέτιση). Οι ιδιοτιμές (eigenvalues) και οι αντίστοιχες κανονισμένες συσχετίσεις υποδεικνύουν την ικανότητα κάθε συνάρτησης να διακρίνει τις ομάδες, και αποτελούν πολύτιμο εργαλείο για να κριθεί η ουσιαστική χρησιμότητα κάθε διακρινουσας συνάρτησης. Η τελευταία συνάρτηση, αν και περιέχει μόνον το 0,62% της συνολικής διακριτικής ισχύος του συστήματος, συσχετίζεται ακόμη με τις ομάδες (0,21).

Η στατιστική σημασία των διακρινουσών συναρτήσεων ελέγχεται με την «υπολειπόμενη» διάκριση (residual discrimination, Klecka, W.R., 1980). Ο Πίνακας 3 δείχνει τις αλλαγές στο Λάμδα-Wilks και τους αντίστοιχους χ^2 -ελέγχους στατιστικής σημασίας, καθώς αφαιρείται διαδοχικά η διακριτική πληροφορία που περιέχουν οι προηγούμενες συναρτήσεις. Μεγάλες τιμές του Λάμδα-Wilks δηλώνουν ότι υπάρχει μικρότερη διακριτική ισχύς στις συναρτήσεις. Αφαιρώντας την τέταρτη συνάρτηση, το Λάμδα-Wilks αυξάνεται σε 0,96, μειώνοντας τη διακριτική ικανότητα του συστήματος των συναρτήσεων. Ο χ^2 -έλεγχος, όμως, δηλώνει ότι υπάρχει ακόμη διακριτική πληροφορία. Η τιμή της κανονισμένης συσχέτισης συνετέλεσε αποφασιστικότερα στο να μη μειώσουμε τις διαστάσεις της διάκρισης. Έτσι, οι υπολογισμοί βασίζονται στο σύστημα των τεσσάρων συναρτήσεων.

Ο Πίνακας 4 παρουσιάζει τους τυποποιημένους συντελεστές [standardized coefficients, όπως ορίζονται στις συναρτήσεις (1)], οι οποίοι αντιπροσωπεύουν τη σχετική συμβολή καθενιάς διακρινουσας μεταβλητής στις αντίστοιχες συναρτήσεις. Για να καθορίσουμε τις μεταβλητές που συμβάλλουν περισσότερο στον προσδιορισμό της τιμής των συναρτήσεων, εξετάζουμε την τάξη μεγέθους των συντελεστών, αγνοώντας το σημείο. Όσο μεγαλύτερο είναι το μέγεθος του συντελεστή τόσο μεγαλύτερη είναι η συμβολή της αντίστοιχης μεταβλητής. Έτσι, βλέπουμε ότι στη σύνθεση των τριών πρώτων συναρτήσεων συμβάλλουν περισσότερο οι κλίμακες αποστάσεων για τη Ν.Δ., το ΠΑΣΟΚ και το ΚΚΕ εσ., αντίστοιχα, ενώ στην τέταρτη συνάρτηση τον μεγαλύτερο συντελεστή έχει η κλίμακα συμπάθειας για τον Παπαδόπουλο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Τυποποιημένοι Συντελεστές των κανονισμένων διευκρινουσών συναρτήσεων

Μεταβλητές	Συναρτήσεις			
	1	2	3	4
Συμπάθεια Ν.Δ.	0,32652	0,07556	-0,20322	0,10530
Συμπάθεια ΠΑΣΟΚ	-0,04110	0,19101	-0,21274	-0,12289
Συμπάθεια ΚΚΕ	-0,01892	-0,25276	-0,12773	0,33177
Συμπάθεια ΚΚΕ εσ.	-0,00763	0,19945	0,22786	-0,00930
Συμπάθεια Καραμανλή	-0,12116	-0,00288	0,00995	-0,47150
Συμπάθεια Παπανδρέου	-0,03898	0,04658	0,13225	0,42491
Συμπάθεια Φλωράκη	-0,06305	-0,01813	0,06366	-0,43179
Συμπάθεια Σαρτζετάκη	-0,03188	-0,11298	-0,08374	-0,11551
Συμπάθεια Κουτσόγιωργα	-0,11485	0,17808	-0,17444	-0,08286
Συμπάθεια Ράλλη	0,04066	0,07905	-0,05082	0,26290
Συμπάθεια Παπαδόπουλο	0,03259	0,09662	-0,04704	0,85570
Συμπάθεια τ.β. Κων/νο	0,02394	-0,04849	0,04185	-0,55217
Κλίμακα Α/Δ ΠΑΣΟΚ	0,05606	-0,34237	0,10563	0,06377
Κλίμακα Α/Δ ΚΚΕ	0,22967	0,23887	-0,09976	0,17882
Κλίμακα Α/Δ ΕΠΕΝ	0,10809	-0,08094	0,18470	-0,17689
Απόσταση από ΠΑΣΟΚ	0,22483	-0,30299	0,27560	0,25566
Απόσταση από Ν.Δ.	-0,52617	0,04798	0,19481	0,45792
Απόσταση από ΚΚΕ	0,08100	0,45419	0,63187	0,00967
Απόσταση από ΚΚΕ εσ.	-0,11414	-0,14994	-0,68594	0,07267

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Κανονισμένες διακρίνουσες συναρτήσεις υπολογισμένες στους μέσους των ομάδων (κεντροειδή των ομάδων)

Ομάδες		Συναρτήσεις			
		1	2	3	4
ΠΑΣΟΚ	1	-1,29185	0,83246	-0,06013	-0,00529
Ν.Δ.	2	3,92137	-0,02242	-0,05999	-0,05914
ΚΚΕ	3	-1,37044	-2,94869	-0,16596	0,00173
ΚΚΕ εσ.	4	-0,16440	-0,60463	3,43569	0,10075
ΕΠΕΝ	5	3,57580	0,29891	-0,60176	2,91494

Ο Πίνακας 5 παρουσιάζει τα κεντροειδή των ομάδων (group centroids, Klecka, W.R., 1980), τα οποία συνοψίζουν τις θέσεις των ομάδων στο χώρο που ορίζεται από τις διακρίνουσες συναρτήσεις. Το Γράφημα 1 αναπαριστά τα κεντροειδή των πέντε ομάδων που ορίζονται για τις δύο πρώτες συναρτήσεις, οι οποίες είναι οι πιο ισχυρές διακριτικά. Τα κεντροειδή σημειώνονται με τελεία και τα άτομα «γνωστής» ένταξης συμβολίζονται με τον αντίστοιχο αριθμό της ομάδας όπου ανήκουν. Το σύμβολο ■ δηλώνει τους «αναποφασιστους». Η γραφική παράσταση κάθε ομάδας χωριστά παρουσιάζεται στο Γράφημα 2. Από την εξέταση των γραφημάτων φαίνεται ότι υπάρχουν επικαλύψεις μεταξύ των ομάδων. Τα κεντροειδή των ομάδων Ν.Δ. (2) και ΕΠΕΝ (5) βρίσκονται αρκετά κοντά και τοποθετούνται δεξιά των ομάδων ΠΑΣΟΚ (1), ΚΚΕ (3) και ΚΚΕ εσ. (4). Οι «αναποφασιστοι» τοποθετούνται στον ενδιάμεσο χώρο που ορίζεται από τις ομάδες Ν.Δ.-ΕΠΕΝ και ΠΑΣΟΚ-ΚΚΕ-ΚΚΕ εσ., αντίστοιχα.

Τελικό στάδιο της ανάλυσης αποτελεί η κατάταξη στις ομάδες των περιπτώσεων με «άγνωστη» ένταξη. Η εφαρμογή του κανόνα κατατάξεων και στις περιπτώσεις με «γνωστή» ένταξη, δηλαδή στις περιπτώσεις που χρησιμοποιήσαμε για να υπολογίσουμε τις συναρτήσεις κατατάξεως, επιτρέπει να ελεγχθεί η ακρίβεια της διαδικασίας. Τα αποτελέσματα συνοψίζονται στον Πίνακα 6 των κατατάξεων (classification matrix). Το ποσοστό των περιπτώσεων που έχουν ταξινομηθεί σωστά δηλώνει την ακρίβεια της διαδικασίας και έμμεσα επιβεβαιώνει το βαθμό διάκρισης των ομάδων. Με πέντε ομάδες, το ποσοστό 87,94% σωστών προβλέψεων αποτελεί σημαντική βελτίωση συγκρινόμενο με το 20% που είναι η προσδοκώμενη ακρίβεια, εάν οι κατατάξεις είχαν γίνει τυχαία. Ο υπολογισμός του στατιστικού σφάλματος ΤΑΥ (Klecka, W.R., 1980) δίνει ποσοστό 85% λιγότερων σφαλμάτων απ' ό,τι θα περιμέναμε αν η κατανομή ήταν τυχαία. Βεβαίως, όπως συμβαίνει σε όλες τις συμπερασματικές μεθόδους που βασίζονται σε δειγματοληπτικά δεδομένα, το ποσοστό των σωστών προβλέψεων και το στατιστικό μέτρο σφαλμάτων τείνουν να υπερεκτιμήσουν την ισχύ της διαδικασίας κατατάξεων (Lachenbruch, P.A., 1975). Η κατανομή των «αναποφασιστων» στις πέντε ομάδες ακολουθεί την κατανομή των περιπτώσεων «γνωστής» ένταξης. Έτσι, το 58,8% ταξινομείται στην ομάδα ΠΑΣΟΚ (1), ενώ μόνον το 21,1% στην ομάδα Ν.Δ. (2).

Η κατανομή της ψήφου που προκύπτει από την ενσωμάτωση των περιπτώσεων με «άγνωστη» ένταξη στις ομάδες «γνωστής» ένταξης (Ramos, E.M., 1984) δεν αναιρεί το πρόβλημα της υποεκτίμησης της δεξιάς ψήφου. Αντίθετα, επιβεβαιώνει την «αριστερή» στρέβλωση που υπάρχει στο δείγμα. Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι η στρέβλωση δεν οφείλεται στην «άγνωστη» ένταξη των «αναποφασιστων». Επίσης, από τον Πίνακα 6 φαίνεται ότι υπάρ-

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Πίνακας κατατάξεων

Ομάδες	Αριθμός περιπτώσεων	Προβλεπόμενη ομάδα ένταξης					
		1	2	3	4	5	
ΠΑΣΟΚ	1	921	833 90,4%	34 3,7%	29 3,1%	21 2,3%	4 0,4%
Ν.Δ.	2	414	9 2,2%	342 82,6%	0 0,0%	4 1,0%	59 14,3%
ΚΚΕ	3	221	18 8,1%	1 0,5%	197 89,1%	5 2,3%	0 0,0%
ΚΚΕ εσ.	4	34	5 14,7%	1 2,9%	0 0,0%	28 82,4%	0 0,0%
ΕΠΕΝ	5	10	1 10,0%	2 20,0%	0 0,0%	0 0,0%	7 70,0%
Αναποφάσιστοι		398	234 58,8%	84 21,1%	14 3,5%	47 11,8%	19 4,8%

Ποσοστό των περιπτώσεων με «γνωστή» ένταξη που έχει ταξινομηθεί σωστά: 87,94%

χουν επικαλύψεις μεταξύ των ομάδων, επικαλύψεις που εμφανίζονται ισχυρότερες μεταξύ της Ν.Δ. (2) και της ΕΠΕΝ (1).

Στους υπολογισμούς χρησιμοποιήθηκαν οι κατάλληλες υπορουτίνες του SPSS.

3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι σημαντικότερες προϋποθέσεις του μαθηματικού μοντέλου για τη γραμμική Διακρινούσα Ανάλυση είναι ότι η κατανομή των διακρινουσών μεταβλητών ακολουθεί την πολλαπλή κανονική κατανομή, και ότι οι πίνακες συνδιακυμάνσεως των ομάδων είναι όμοιοι. Η «ισχύς» (robustness) της Διακρινουσας Ανάλυσης σε παραβιάσεις των υποθέσεων του μοντέλου έχει μελετηθεί στη βιβλιογραφία εκτενώς (Lachenbruch, P.A., 1975), και έχει αποδειχθεί ότι «αντέχει» σε μερικές παρεκκλίσεις. Μπορούμε να εκτελέσουμε την ανάλυση παραβιάζοντας τις προϋποθέσεις, χρειάζεται ωστόσο προσοχή στην ερμηνεία

των αποτελεσμάτων. Έτσι, σε όλα τα στάδια της ανάλυσης ερμηνεύσαμε συντηρητικά τα στατιστικά μέτρα που βασίζονται στις υποθέσεις του μοντέλου, χρησιμοποιώντας τα μόνον ενδεικτικά, και βασίσαμε την ανάλυσή μας στα μέτρα που δεν απαιτούν αυτές τις υποθέσεις. Τη συντηρητική ερμηνεία των ελέγχων στατιστικής σημασίας επιβάλλει η φύση του δείγματος της έρευνας —δείγμα ποσοτώσεων και όχι πιθανοτήτων—, αν και το μέγεθός του είναι μεγάλο.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα που συναντήσαμε, σημαντικότερο ακόμη και από τις παραβιάσεις των θεωρητικών προϋποθέσεων για την εφαρμογή της μεθόδου, ήταν ο μεγάλος αριθμός των «αρνήσεων» στις διακρίνουσες μεταβλητές. Η ανάλυση βασίστηκε μόνο σε πλήρως ορισμένα διανύσματα μεταβλητών (Lachenbruch, P.A., 1975, Kendall, M., 1980, Payne, C., 1977a).

Το ποσοστό των σωστών κατατάξεων είναι αρκετά υψηλό για να θεωρήσουμε ότι παραβιάσεις των υποθέσεων του μοντέλου ήταν επιβλαβείς, παραμένει όμως το πρόβλημα της λάθους ταξινόμησης για τις περιπτώσεις που βρίσκονται στα σύνορα των ομάδων. Άλλωστε, η κατανομή των «αναποφάσιστων», όπως απεικονίζεται στα Γραφήματα 1 και 2, δείχνει ότι η κατηγορία αυτή αποτελείται από ψηφοφόρους που, κατά κύριο λόγο, τοποθετούνται μεταξύ ΠΑΣΟΚ και Ν.Δ. Δεν πρόκειται επομένως για απαντήσεις υπεκφυγής, αλλά πράγματι για τους ψηφοφόρους που διστάζουν ή αμφιταλαντεύονται, ακριβώς επειδή βρίσκονται στο επίκεντρο του εκλογικού ανταγωνισμού. Η Διακρίνουσα Ανάλυση επιτρέπει την αναλυτική διερεύνηση της ειδικής και κρίσιμης αυτής κατηγορίας ψηφοφόρων, προσδιορίζοντας, για κάθε άτομο χωριστά, το κόμμα προς το οποίο βρίσκεται εγγύτερα, επί τη βάση των απαντήσεων που έδωσε στις υπόλοιπες —πολιτικές κυρίως— ερωτήσεις του ερωτηματολογίου. Η ανάλυση δεν είχε αποτέλεσμα να αναιρεθεί το πρόβλημα της υποεκτίμησης της δεξιάς ψήφου· αντίθετα, επιβεβαίωσε την «αριστερή» στρέβλωση του δείγματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Anderson, T.W. (1984), *An Introduction to Multivariate Statistical Analysis*, β' έκδ., John Wiley, Νέα Υόρκη.
- Blalock, H.M., Jr. (1979), *Social Statistics*, β' έκδ. (αναθεωρημένη), McGraw-Hill, Νέα Υόρκη.
- Goldstein, M. και Dillon, W.R. (1978), *Discrete Discriminant Analysis*, John Wiley, Νέα Υόρκη.
- Kendall, M. (1980), *Multivariate Analysis*, Charles Griffin, Λονδίνο.
- Kendall, M. και Stuart, A. (1976), *The Advanced Theory of Statistics*, τόμ. III, Design and Analysis, and Time Series, γ' έκδ., Charles Griffin, Λονδίνο.

- Klecka, W.R. (1973), "The Clientele of Australian parties: New perspectives through discriminant analysis", *Politics*, VIII (2), σ. 301-308.
- Klecka, W.R. (1980), *Discriminant Analysis*, Series: Quantitative Applications in the Social Sciences, Sage University Paper No 19, Sage Publications, Λονδίνο.
- Lachenbruch, P.A. (1975), *Discriminant Analysis*, Hafner Press, Νέα Υόρκη.
- Noelle-Neumann, E. (1984), *The Spiral of Silence: Public Opinion-Our Social Skin*, The University of Chicago Press, Σικάγο και Λονδίνο.
- Payne, C. (1977a), "The Preparation and Processing of Survey Data", στο *The Analysis of Survey Data*, τόμ. I, Exploring Data Structures, επιμ. C.A. O'Muircheartaigh και C. Payne, John Wiley, Νέα Υόρκη.
- Payne, C. (1977b), "The Log-Linear Model for Contingency Tables", στο *The Analysis of Survey Data*, τόμ. II, Model Fitting, επιμ. C.A. O'Muircheartaigh και C. Payne, John Wiley, Νέα Υόρκη.
- Ramos, E.M. (1984), Fundamentos del Análisis Discriminante y su Aplicación en un Estudio Electoral, *Introducción a las Técnicas de Análisis Multivariable Aplicadas a las Ciencias Sociales*, επιμ. Juan Javier Sanchez Carrión, Centro de Investigaciones Sociológicas, Μαδρίτη.
- Rao, C.R. (1973), *Linear Statistical Inference and its Applications*, β' έκδ., John Wiley, Νέα Υόρκη.
- Γ.Θ. Μαυρογορδάτος, Η. Νικολακόπουλος κ.ά. (1988), «Συγκριτική έρευνα της πολιτικής κουλτούρας στις χώρες της Νότιας Ευρώπης», στο παρόν τεύχος της *Επιθεώρησης Κοινωνικών Ερευνών*, έκδοση ΕΚΚΕ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Σημείωση - προειδοποίηση

Στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζονται οι απαντήσεις που δόθηκαν στις περισσότερες ερωτήσεις της έρευνας. Τα αποτελέσματα δίνονται χωρίς οποιαδήποτε στάθμιση με βάση πολιτικά ή άλλα χαρακτηριστικά. Όμως η σημαντική υποαντιπροσώπηση, στο δείγμα, των οπαδών την Ν.Δ., όπως προκύπτει και από την ερώτηση για την πρόθεση ψήφου (βλ. Πίνακα 27), έχει άμεσες και προφανείς επιπτώσεις στη δομή των απαντήσεων. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για όσες ερωτήσεις συναρτώνται στενά με την κομματική τοποθέτηση (πρόκειται κυρίως για τους πίνακες 11γ-11ιστ, 12, 23 και 26).

Η υποαντιπροσώπηση της Ν.Δ. οδηγεί, δηλαδή, σε αντίστοιχη υποεκτίμηση των απόψεων και στάσεων που τηρούν οι οπαδοί της, με παράλληλη φυσικά υπερεκτίμηση των αντίθετων απόψεων και στάσεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
ΠΡΟΤΥΠΑ ΧΩΡΩΝ

«Ποια χώρα θα έπρεπε να πάρουμε σαν παράδειγμα
για να εξασφαλίσουμε στην Ελλάδα;»

α. Μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη

<i>Χώρες</i>	<i>N.</i>	<i>% του δείγματος</i>
Δ. Γερμανία	337	16,9
ΗΠΑ	335	16,8
Σουηδία	222	11,1
ΕΣΣΔ	144	7,2
Γαλλία	90	4,5
Ελβετία	73	3,7
Ιαπωνία	52	2,6
Αγγλία	51	2,6
Διάφορες άλλες*	226	11,2
Καμία**	73	3,7
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	395	19,7
Σύνολο	1.998	100,0

β. Περισσότερες ατομικές ελευθερίες

<i>Χώρες</i>	<i>N.</i>	<i>% του δείγματος</i>
ΗΠΑ	286	14,3
Σουηδία	264	13,2
Δ. Γερμανία	122	6,1
Γαλλία	113	5,7
ΕΣΣΔ	75	3,8
Αγγλία	73	3,7
Ελβετία	49	2,5
Διάφορες άλλες*	157	7,8
Καμία**	343	17,1
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	516	25,8
Σύνολο	1.998	100,0

γ. Μεγαλύτερη κοινωνική ισότητα

Χώρες	N.	% του δείγματος
Σουηδία	266	13,3
ΕΣΣΔ	254	12,7
ΗΠΑ	156	7,8
Δ. Γερμανία	121	6,1
Γαλλία	108	5,4
Αγγλία	72	3,6
Διάφορες άλλες*	249	12,4
Καμία**	142	7,2
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	630	31,5
Σύνολο	1.998	100,0

δ. Καλύτερη λειτουργία της δημοκρατίας

Χώρες	N.	% του δείγματος
Σουηδία	211	10,6
ΗΠΑ	161	8,1
Γαλλία	145	7,3
ΕΣΣΔ	118	5,9
Δ. Γερμανία	118	5,9
Αγγλία	67	3,4
Διάφορες άλλες*	227	11,3
Καμία**	249	12,4
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	702	35,1
Σύνολο	1.998	100,0

* Άθροισμα των απαντήσεων για όλες τις υπόλοιπες χώρες, από τις οποίες καμία δεν συγκεντρώσε μόνη της πάνω από το 2% των απαντήσεων.

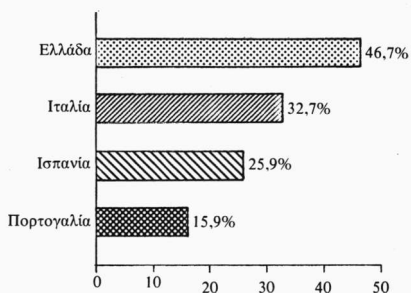
** Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται διάφορων ειδών απαντήσεις όπως «καμία», «δεν υπάρχουν», «δεν χρειαζόμαστε παραδείγματα», «η Ελλάδα είναι το καλύτερο παράδειγμα» κτλ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2
ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

«Πόσο συχνά διαβάζετε εφημερίδα; Και πόσο συχνά βλέπετε τηλεόραση;»
 (% του δείγματος)

	<i>Εφημερίδα</i>	<i>Τηλεόραση</i>
Καθημερινά	46,7	80,9
Τρεις ή τέσσερις φορές την εβδομάδα	17,8	11,3
Μία φορά την εβδομάδα	10,8	2,8
Πολύ σπάνια	12,0	3,7
Ποτέ	12,6	1,3
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0,2	0,2
Σύνολο	100,0	100,0

Καθημερινή ανάγνωση εφημερίδων
(συγκριτικά για τις τέσσερις χώρες)

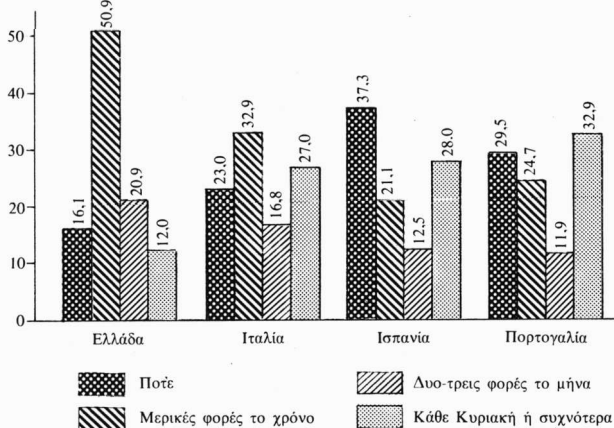

ΠΙΝΑΚΑΣ 3
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΜΟΥ

«Πόσο συχνά πηγαίνετε στην εκκλησία
(εκτός από γάμους - κηδείες - βαφτίσια);»

	N.	% του δείγματος
Ποτέ	321	16,1
Μερικές φορές το χρόνο	1.017	50,9
Δυο-τρεις φορές το μήνα	418	20,9
Κάθε Κυριακή	214	10,7
Περισσότερο από μία φορά την εβδομάδα	27	1,3
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	1	0,1
Σύνολο	1.998	100,0

*Συχνότητα εκκλησιασμού
(συγκριτικά για τις τέσσερις χώρες)*

ΠΙΝΑΚΑΣ 4
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

«Όταν μιλάμε για πολιτική έρχονται στο νου μας διάφορα πράγματα. Εσάς η πολιτική σας προξενεί:» (μέχρι δύο απαντήσεις)

	N.	% του δείγματος*
Ενδιαφέρον	1.187	59,4
Διάθεση συμμετοχής	479	24,0
Αδιαφορία	357	17,9
Δυσπιστία	320	16,1
Ενθουσιασμό	235	11,8
Αηδία	162	8,2
Οργή	107	5,4
Βαρεμάρα	104	5,2
Πάθος	51	2,6
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	31	1,6

* Το άθροισμα των ποσοστών υπερβαίνει το 100,0% λόγω της δυνατότητας δύο απαντήσεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5
ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ

«Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει στην Ελλάδα πολλές εκλογές (βουλευτικές, ευρωπαϊκές, δημοτικές). Μπορείτε να μας πείτε, όταν γίνονται εκλογές, εσείς πόσο συχνά:

α. αφιερώνετε χρόνο υποστηρίζοντας ένα κόμμα ή έναν υποψήφιο

β. πηγαίνετε σε προεκλογικές συγκεντρώσεις

γ. προσπαθείτε να πείσετε κάποιον να ψηφίσει όπως εσείς

δ. παρακολουθείτε ραδιόφωνο ή τηλεόραση για πολιτικά θέματα

(% του δείγματος)

	α	β	γ	δ
Πολύ συχνά	14,0	17,1	15,2	53,0
Αρκετά συχνά	17,7	18,9	16,7	27,0
Σπάνια	14,8	18,7	12,4	11,7
Ποτέ	53,2	45,0	55,2	8,2
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0,3	0,3	0,5	0,1
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 6
ΕΝΤΑΞΗ ΣΕ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΑΞΗ
α. «Πιστεύετε ότι ανήκετε σε μια κοινωνική τάξη;»

	N.	% του δείγματος
Ναι	1.655	82,8
Όχι	201	10,1
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	142	7,1
Σύνολο	1.998	100,0

β. «Σε ποια;»

	N.	% του δείγματος
Μεσαία τάξη	560	28,0
Εργατική τάξη	210	10,5
Αγρότες	183	9,2
Φτωχοί/χαμηλή τάξη	119	6,0
Μικρομεσαίοι	75	3,8
Αστική τάξη	73	3,7
Εργαζόμενοι	60	3,0
Μικροαστική	35	1,8
Μεσοαστική	22	1,1
Διάφορες άλλες απαντήσεις*	232	11,6
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ/δεν ανήκω	435	21,7

* Σύνολο όλων των υπόλοιπων απαντήσεων, από τις οποίες καμία δεν υπερβαίνει το 1% του δείγματος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΠΙΚΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

«Για ένα καυτό πρόβλημα της γειτονιάς σας ή του χωριού σας, που σας αφορά άμεσα κι εσάς, τι κάνετε;» (μία μόνο απάντηση)

	N.	% του δείγματος
Αφήνετε τους αρμόδιους να κάνουν τη δουλειά τους	645	32,3
Απευθύνεστε μόνοι σας στους αρμόδιους	545	27,3
Ζητάτε από συλλόγους ή άλλες οργανώσεις να κάνουν κάτι	203	10,1
Παίρνετε μέρος κι εσείς, μαζί με τους άλλους ενδιαφερόμενους, σε μαζικές κινητοποιήσεις	571	28,6
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	34	1,7
Σύνολο	1.998	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 8
ΣΤΑΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΣ

«Μερικές φορές ο κόσμος, είτε για να διαμαρτυρηθεί είτε για να κάνει γνωστές τις απόψεις του, κάνει μια από τις παρακάτω ενέργειες. Θα ήθελα να μου πείτε σε ποιο βαθμό τις εγκρίνετε ή όχι»

α. Μια απεργία

	N.	% του δείγματος
Εγκρίνετε απόλυτα	925	46,3
Μάλλον εγκρίνετε	653	32,7
Μάλλον δεν εγκρίνετε	136	6,8
Δεν εγκρίνετε καθόλου	240	12,0
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	44	2,2

β. Μια διαδήλωση

	N.	% του δείγματος
Εγκρίνετε απόλυτα	710	35,5
Μάλλον εγκρίνετε	600	30,0
Μάλλον δεν εγκρίνετε	173	8,7
Δεν εγκρίνετε καθόλου	449	22,5
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	66	3,3

γ. Κατάληψη ενός εργοστασίου ή ενός κτιρίου

	N.	% του δείγματος
Εγκρίνετε απόλυτα	296	14,8
Μάλλον εγκρίνετε	329	16,5
Μάλλον δεν εγκρίνετε	191	9,6
Δεν εγκρίνετε καθόλου	1.026	51,3
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	156	7,8

δ. Εκόπημη παρεμπόδιση της κυκλοφορίας

	N.	% του δείγματος
Εγκρίνετε απόλυτα	103	5,2
Μάλλον εγκρίνετε	122	6,1
Μάλλον δεν εγκρίνετε	126	6,3
Δεν εγκρίνετε καθόλου	1.557	77,9
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	90	4,5

ε. Καταστροφή πραγμάτων (βιτρίνες, αυτοκίνητα κτλ.)

	N.	% του δείγματος
Εγκρίνετε απόλυτα	7	0,4
Μάλλον εγκρίνετε	10	0,5
Μάλλον δεν εγκρίνετε	18	0,9
Δεν εγκρίνετε καθόλου	1.915	95,8
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	48	2,4

στ. Γράψιμο στους τοίχους

	N	% του δείγματος
Εγκρίνετε απόλυτα	44	2,2
Μάλλον εγκρίνετε	82	4,1
Μάλλον δεν εγκρίνετε	92	4,6
Δεν εγκρίνετε καθόλου	1.733	86,7
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	47	2,4

ζ. Αποχή από τις εκλογές

	N.	% του δείγματος
Εγκρίνετε απόλυτα	61	3,1
Μάλλον εγκρίνετε	61	3,1
Μάλλον δεν εγκρίνετε	124	6,2
Δεν εγκρίνετε καθόλου	1.683	84,2
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	69	3,4

ΠΙΝΑΚΑΣ 9
ΓΝΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ

«Μπορείτε να μου πείτε πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω απόψεις;»

α. «Τους πολιτικούς δεν τους πολυενδιαφέρει τι σκέφτονται άνθρωποι σαν κι εμάς»

	<i>N</i>	<i>% του δείγματος</i>
Συμφωνείτε απόλυτα	615	30,8
Μάλλον συμφωνείτε	373	18,7
Μάλλον διαφωνείτε	345	17,3
Διαφωνείτε απόλυτα	574	28,7
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	91	4,5
Σύνολο	1.998	100,0

β. «Όποιος αποκτήσει την εξουσία, κοιτάζει πάντα τα προσωπικά του συμφέροντα»

	<i>N.</i>	<i>% του δείγματος</i>
Συμφωνείτε απόλυτα	942	47,1
Μάλλον συμφωνείτε	337	16,9
Μάλλον διαφωνείτε	346	17,3
Διαφωνείτε απόλυτα	315	15,8
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	58	2,9
Σύνολο	1.998	100,0

γ. «Η πολιτική είναι τόσο μπερδεμένη που άνθρωποι σαν κι εμάς συνήθως δεν μπορούν να την καταλάβουν»

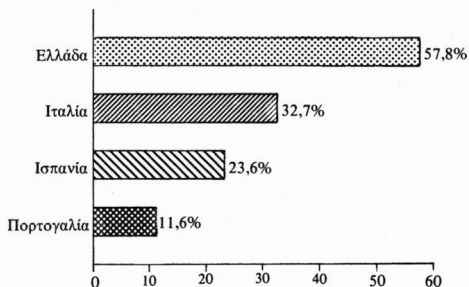
	<i>N.</i>	<i>% του δείγματος</i>
Συμφωνείτε απόλυτα	897	44,9
Μάλλον συμφωνείτε	348	17,4
Μάλλον διαφωνείτε	249	12,5
Διαφωνείτε απόλυτα	469	23,5
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	35	1,7
Σύνολο	1.998	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 10
ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

«Γενικά, θα λέγατε ότι η πολιτική σας ενδιαφέρει πολύ, αρκετά, λίγο ή καθόλου;»

	<i>N.</i>	<i>% του δείγματος</i>
Πολύ	461	23,1
Αρκετά	693	34,7
Λίγο	539	27,0
Καθόλου	298	14,9
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	7	0,3
Σύνολο	1.998	100,0

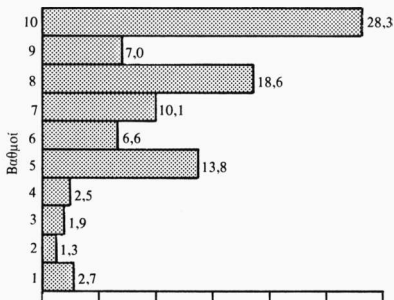
*Ενδιαφέρονται (πολύ ή αρκετά) για την πολιτική
(συγκριτικά για τις τέσσερις χώρες)*

ΠΙΝΑΚΑΣ 11
ΣΥΜΠΑΘΕΙΑ ΓΙΑ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ, ΟΜΑΔΕΣ Ή ΧΩΡΕΣ

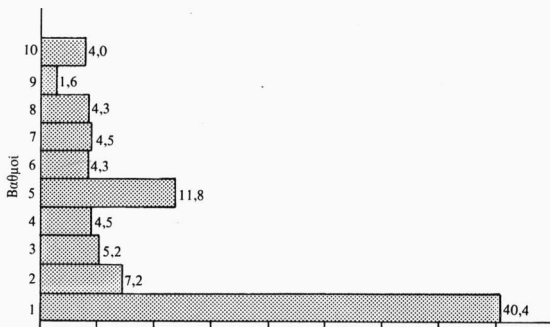
«Θα σας διαβάσω έναν κατάλογο με ορισμένους θεσμούς, ομάδες ή χώρες. Θέλω να μου πείτε για καθεμία από αυτές πόση συμπάθεια αισθάνεστε, ξεκινώντας από το 1, που σημαίνει ότι δεν αισθάνεστε “καμία συμπάθεια”, και φτάνοντας στο 10, που σημαίνει ότι αισθάνεστε “μεγάλη συμπάθεια”».

α. Μικροεπιχειρηματίες

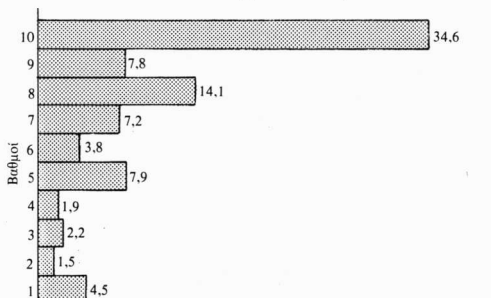
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ 7,4% Μέσος όρος 7,5

β. ΣΕΒ (Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών)

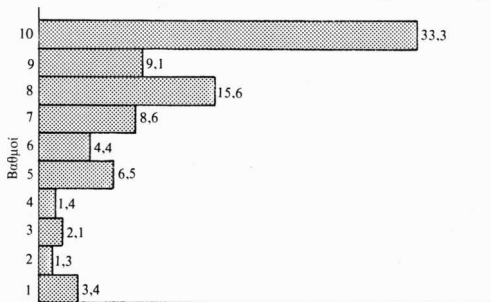
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ 12,7% Μέσος όρος 3,3

γ) ΓΣΕΕ (Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας)

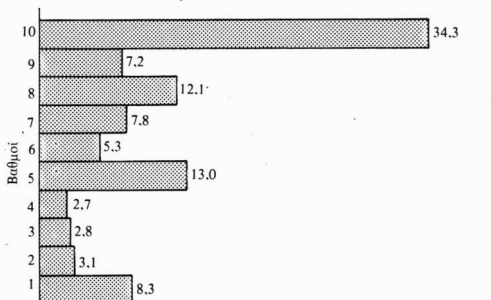
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ 14,6% Μέσος όρος 7,8

δ. ΠΑΣΕΓΕΣ (Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών)

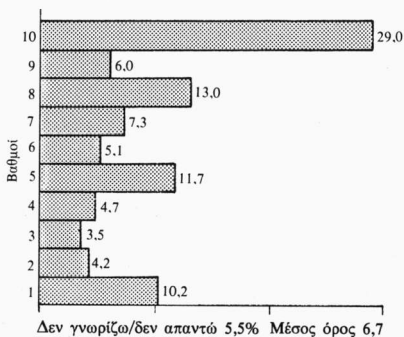
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ 14,5% Μέσος όρος 7,9

ε. Αστυνομία και Χωροφυλακή

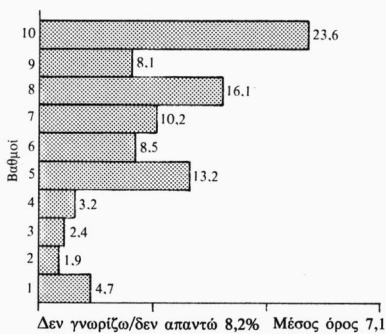

Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ 3,8% Μέσος όρος 7,2

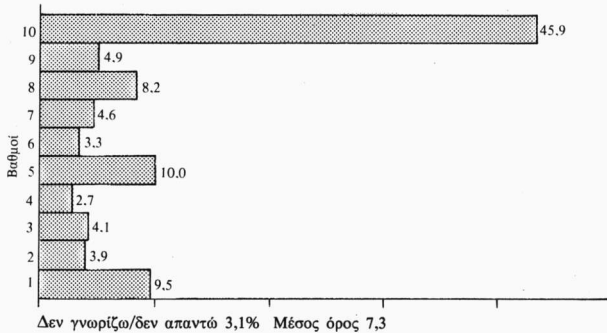
στ. Στρατιωτικοί

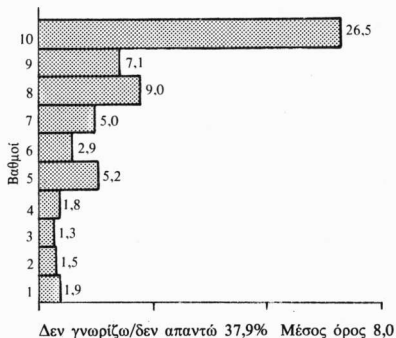
ζ. Δικαστικό Σώμα

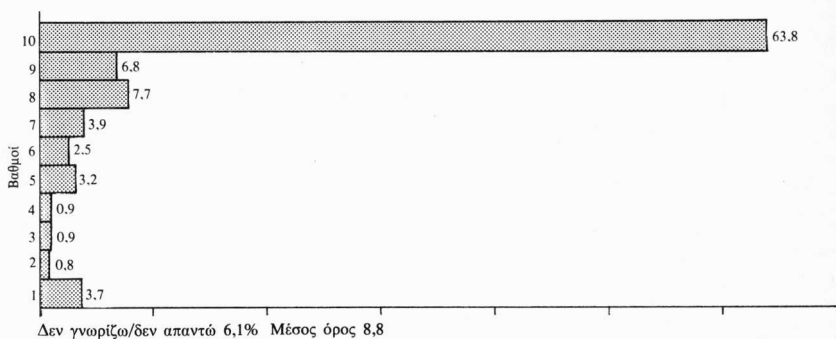
η. Εκκλησία

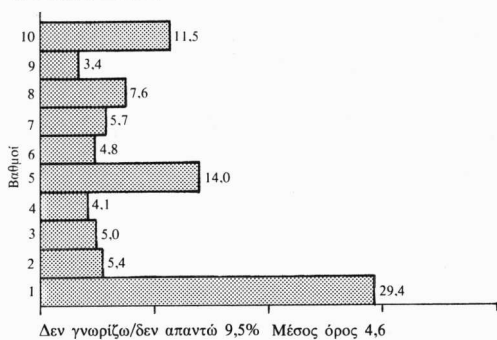
θ. Οικολογικές κινήσεις

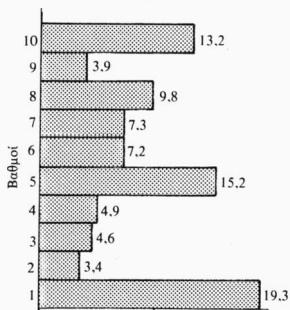
ι. Κινήματα ειρήνης

ια. Ηνωμένες Πολιτείες

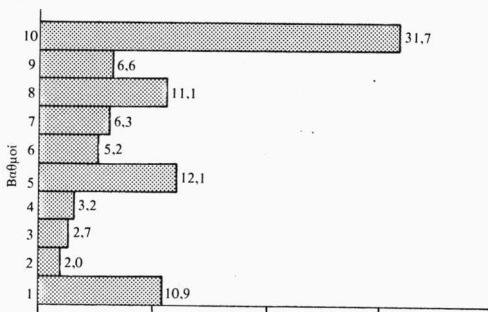

ιβ. Σοβιετική Ένωση

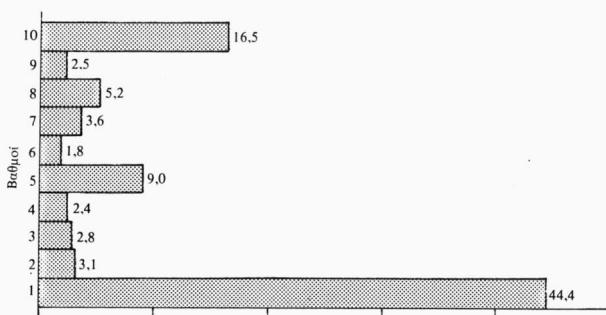
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ 13,4% Μέσος όρος 5,4

ιγ. ΠΑΣΟΚ

Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ 8,2% Μέσος όρος 6,9

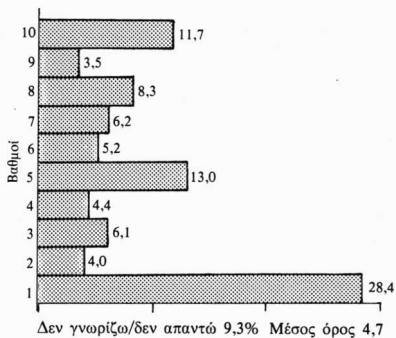
ιδ. Ν.Δ.

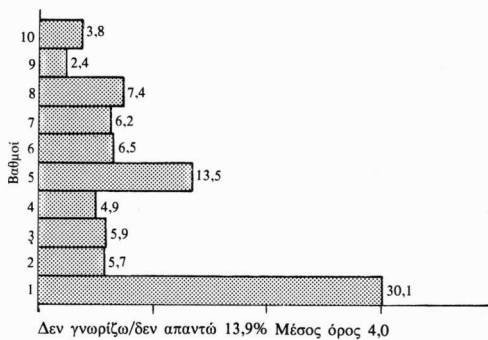
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ 9,0% Μέσος όρος 4,1

ιε. ΚΚΕ

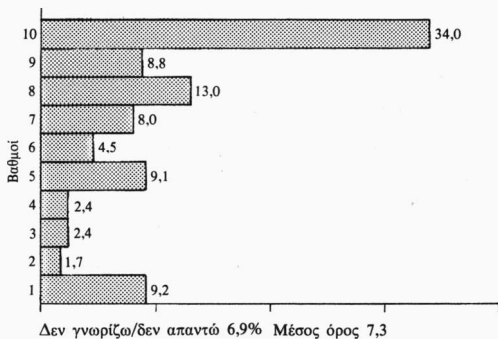
ιστ. ΚΚΕ εσ.

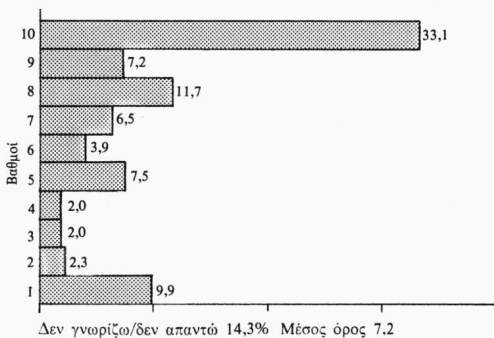
ΠΙΝΑΚΑΣ 12
ΣΥΜΠΑΘΕΙΑ ΓΙΑ ΟΡΙΣΜΕΝΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ ΗΓΕΤΕΣ

«Το ίδιο θέλω να κάνετε και για τα παρακάτω πολιτικά πρόσωπα»

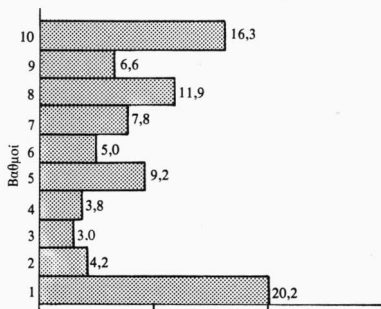
α. Α. Παπανδρέου

β. Χ. Σαρτζετάκης

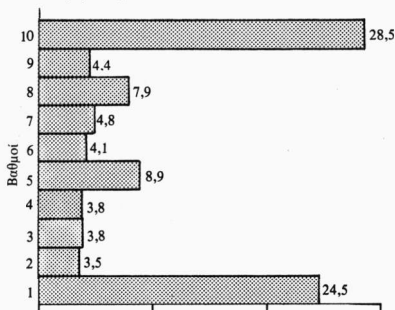

γ. Α. Κουτσόγιωργας

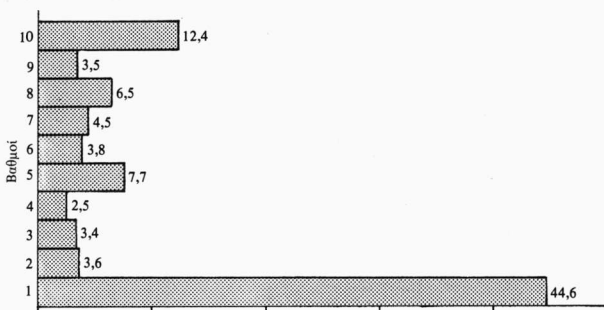
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ 12,1% Μέσος όρος 5.7

δ. Κ. Καραμανλής

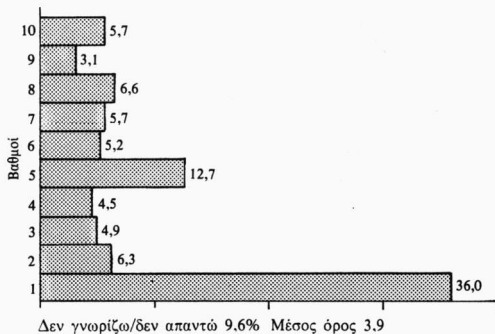
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ 6,2% Μέσος όρος 5.8

ε. Κ. Μητσοτάκης

Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ 7,9% Μέσος όρος 4.0

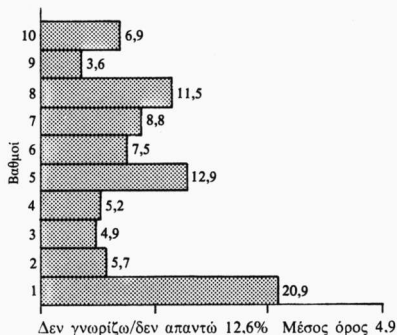
στ. Γ. Ράλλης

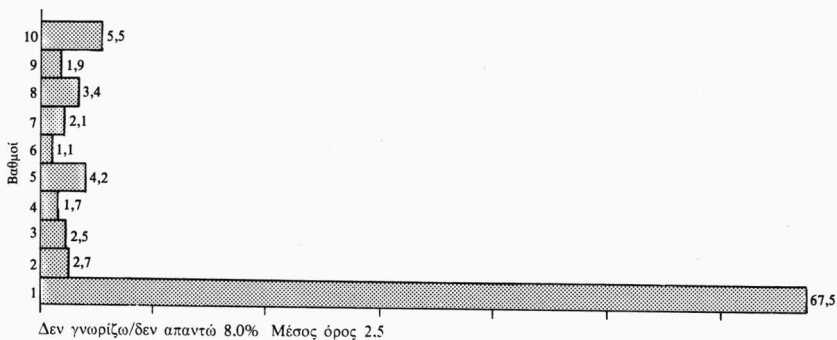
ζ. Χ. Φλωράκης

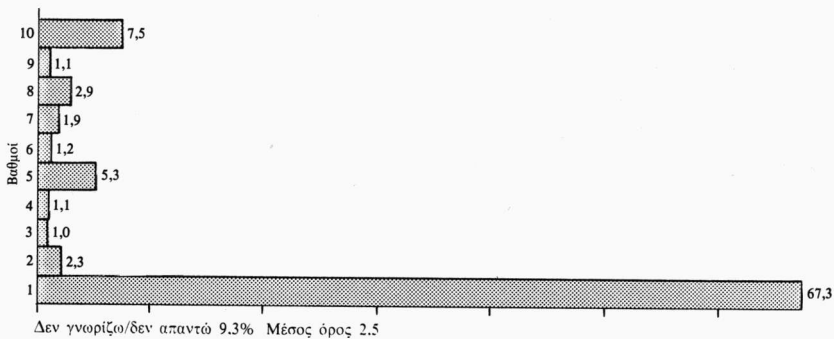
η. Α. Κύρκος

θ. Γ. Παπαδόπουλος

ι. τέως βασιλιάς Κωνσταντίνος

ΠΙΝΑΚΑΣ 13
ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΔΥΝΑΜΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΘΕΣΜΩΝ

«Στην κάρτα που θα σας δείξω τώρα υπάρχουν ομάδες και θεσμοί που λέγεται πως έχουν μεγάλη δύναμη στην Ελλάδα. Κατά τη γνώμη σας, ποιοι είναι οι τρεις που έχουν τη μεγαλύτερη δύναμη στην κοινωνία μας;» (μέχρι τρεις απαντήσεις)

	N.	% του δείγματος*
Η κυβέρνηση	1.151	57,6
Η Εκκλησία	656	32,8
Οι ξένες δυνάμεις	546	27,3
Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας	508	25,4
Οι μεγάλοι επιχειρηματίες	456	22,8
Οι πολυεθνικές εταιρείες	410	20,5
Η Βουλή	336	16,8
Ο Τύπος	325	16,3
Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις	323	16,2
Οι στρατιωτικοί	318	15,9
Τα κόμματα	203	10,2
Οι Τράπεζες	180	9,0
Το οργανωμένο έγκλημα	82	4,1
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	58	3,0

* Το άθροισμα των ποσοστών υπερβαίνει το 100,0% επειδή υπάρχει η δυνατότητα για πολλαπλές απαντήσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14
ΓΝΩΜΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

«Με ποια από τις παρακάτω γνώμες συμφωνείτε περισσότερο;»

	N.	% του δείγματος
Η δημοκρατία είναι προτιμότερη από οποιαδήποτε άλλη μορφή διακυβέρνησης	1.747	87,4
Σε ορισμένες περιστάσεις μια δικτατορία μπορεί να είναι προτιμότερη από τη δημοκρατία	101	5,1
Για ανθρώπους σαν κι εμάς δεν έχει καμιά σημασία αν έχουμε δημοκρατία ή δικτατορία	119	6,0
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	31	1,6
Σύνολο	1.998	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 15
ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

«Με ποια από τις παρακάτω γνώμες συμφωνείτε περισσότερο;»

	<i>N.</i>	<i>% του δείγματος</i>
Το δημοκρατικό μας πολίτευμα λειτουργεί καλά	708	35,4
Το δημοκρατικό μας πολίτευμα είναι γεμάτο ελαττώματα, αλλά στο σύνολό του λειτουργεί	927	46,4
Το δημοκρατικό μας πολίτευμα λειτουργεί ολοένα και χειρότερα, και σε λίγο δεν θα λειτουργεί καθόλου	279	14,0
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	84	4,2
Σύνολο	1.998	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 16
ΓΝΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ

«Απ' όσο ξέρετε ή θυμόσαστε από τη δικτατορία, νομίζετε ότι:»

	<i>N.</i>	<i>% του δείγματος</i>
Έκανε και καλό και κακό στην Ελλάδα	620	31,0
Έκανε μόνο κακό στην Ελλάδα	1.187	59,4
Έκανε, βασικά, καλό στην Ελλάδα	113	5,7
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	78	3,9
Σύνολο	1.998	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 17
ΗΘΙΚΗ – ΠΡΑΓΜΑΤΙΣΜΟΣ – ΚΥΝΙΣΜΟΣ

«Θα σας διαβάσω τρεις γνώμες για το πώς θα έπρεπε να ενεργούμε στην πολιτική. Μπορείτε να μου πείτε με ποια συμφωνείτε περισσότερο;»

	N.	% του δείγματος
Στην πολιτική πρέπει πάντα να μένει κανείς πιστός στις αρχές του	1.002	50,2
Στην πολιτική πρέπει καμιά φορά να θυσιάζει κανείς μερικές αρχές για να πετυχαίνει τους στόχους του	577	28,9
Στην πολιτική πρέπει πάντα να προσαρμόζεται κανείς στις συνθήκες, ακόμη και αν αυτό γίνεται εις βάρος των αρχών του	284	14,2
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	135	6,8
Σύνολο	1.998	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 18
ΕΠΙΛΥΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

«Κατά τη γνώμη σας, όταν οι αρμόδιοι χρειάζεται να λύσουν ένα πρόβλημα:»

	N.	% του δείγματος
Είναι προτιμότερο να παίρνουν γρήγορες αποφάσεις, έστω χωρίς να συμβουλευονται τους πολίτες ή τις οργανώσεις που τους εκπροσωπούν	187	9,4
Πρέπει πάντα να συμβουλευονται τους πολίτες ή τις οργανώσεις που τους εκπροσωπούν, ακόμη κι αν αυτό θα καθυστερούσε τις ενέργειές τους	1.773	88,7
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	38	2,0
Σύνολο	1.998	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 19

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

«Με ποια από τις τέσσερις γνώμες που θα σας διαβάσω, σχετικά με την κοινωνία όπου ζούμε, συμφωνείτε περισσότερο;»

	N.	% του δείγματος
Η κοινωνία μας είναι εντάξει έτσι όπως είναι	140	7,0
Η κοινωνία μας μπορεί να γίνει καλύτερη με μικρές αλλαγές	808	40,4
Η κοινωνία μας χρειάζεται βαθιές αλλαγές	894	44,7
Η κοινωνία μας πρέπει να αλλάξει ριζικά με επαναστατική δράση	126	6,3
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	30	1,6
Σύνολο	1.998	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 20

ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

«Κατά τη γνώμη σας, πόσα κόμματα θα έπρεπε να υπάρχουν στη χώρα μας;»

	N.	% του δείγματος
Κανένα κόμμα	26	1,3
Ένα και μοναδικό κόμμα	170	8,5
Μόνο δύο μεγάλα κόμματα	478	23,9
Τρία ή τέσσερα κόμματα	867	43,4
Πολλά κόμματα	401	20,1
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	56	2,8
Σύνολο	1.998	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 21

ΓΝΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

«Για τα πολιτικά κόμματα ο κόσμος έχει πολύ διαφορετικές απόψεις. Μπορείτε να μας πείτε πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε μ' αυτές που θα σας διαβάσω;»

α. «Το μόνο που κάνουν τα πολιτικά κόμματα είναι να χωρίζουν τους ανθρώπους»

	N.	% του δείγματος
Συμφωνείτε απόλυτα	998	49,9
Μάλλον συμφωνείτε	283	14,2
Μάλλον διαφωνείτε	227	11,4
Διαφωνείτε απόλυτα	453	22,7
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	37	1,9

β. «Τα πολιτικά κόμματα χρειάζονται για να υπερασπίζονται τα συμφέροντα των διαφόρων ομάδων και κοινωνικών τάξεων»

	N.	% του δείγματος
Συμφωνείτε απόλυτα	1.247	62,4
Μάλλον συμφωνείτε	334	16,7
Μάλλον διαφωνείτε	132	6,6
Διαφωνείτε απόλυτα	145	7,3
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	140	7,0

γ. «Τα πολιτικά κόμματα κατηγορούνται συνεχώς μεταξύ τους, αλλά στην πραγματικότητα είναι όλα τα ίδια»

	N.	% του δείγματος
Συμφωνείτε απόλυτα	693	34,7
Μάλλον συμφωνείτε	206	10,3
Μάλλον διαφωνείτε	234	11,7
Διαφωνείτε απόλυτα	808	40,4
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	57	2,9

δ. «Χάρη στα πολιτικά κόμματα ο κόσμος μπορεί να συμμετέχει στην πολιτική ζωή του τόπου»

	N.	% του δείγματος
Συμφωνείτε απόλυτα	1.187	59,4
Μάλλον συμφωνείτε	371	18,6
Μάλλον διαφωνείτε	106	5,3
Διαφωνείτε απόλυτα	126	6,3
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	208	10,4

ε. «Χωρίς πολιτικά κόμματα δεν μπορεί να υπάρξει δημοκρατία»

	N.	% του δείγματος
Συμφωνείτε απόλυτα	1.581	79,1
Μάλλον συμφωνείτε	131	6,6
Μάλλον διαφωνείτε	72	3,6
Διαφωνείτε απόλυτα	133	6,7
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	81	4,1

στ. «Τα πολιτικά κόμματα δεν χρησιμεύουν πια σε τίποτε»

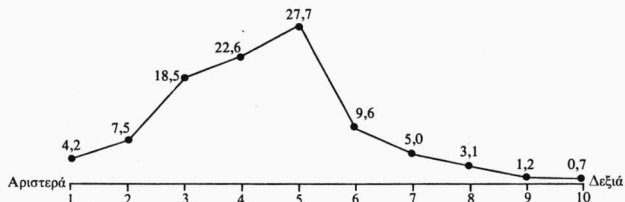
	N.	% του δείγματος
Συμφωνείτε απόλυτα	104	5,2
Μάλλον συμφωνείτε	70	3,5
Μάλλον διαφωνείτε	159	8,0
Διαφωνείτε απόλυτα	1.549	77,5
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	116	5,9

ΠΙΝΑΚΑΣ 22
ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ
ΣΤΗΝ ΚΛΙΜΑΚΑ «ΔΕΞΙΑ» – «ΑΡΙΣΤΕΡΑ»

«Στην πολιτική συνήθως μιλάμε για “Δεξιά” και “Αριστερά”. Σ’ αυτήν την κάρτα υπάρχει μια κλίμακα που πάει από την “Αριστερά” έως τη “Δεξιά”. Στην κλίμακα αυτή, εσείς πού τοποθετείτε καθένα από τα κόμματα που θα σας διαβάσω;»

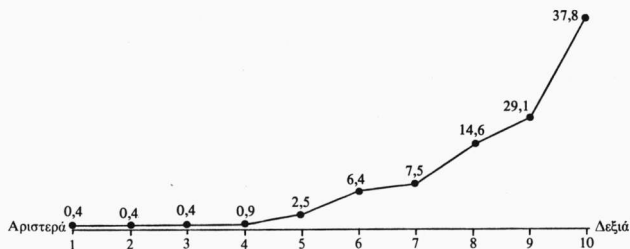
α. ΠΑΣΟΚ

Ποσοστά επί του συνόλου των ατόμων που απάντησαν στην ερώτηση (1.899 άτομα). Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ 5,0%.

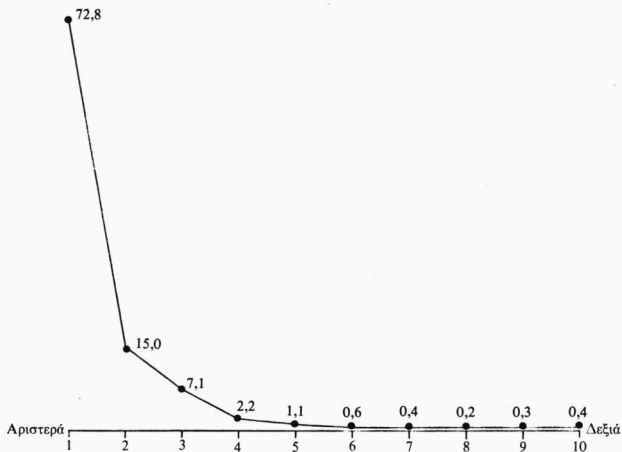
β. Νέα Δημοκρατία

Ποσοστά επί του συνόλου των ατόμων που απάντησαν στην ερώτηση (1.903 άτομα). Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ 4,8%.

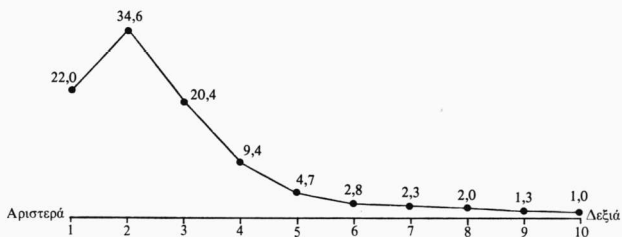
γ. ΚΚΕ

Ποσοστά επί του συνόλου των ατόμων που απάντησαν στην ερώτηση (1.895 άτομα).
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ 5,2%.

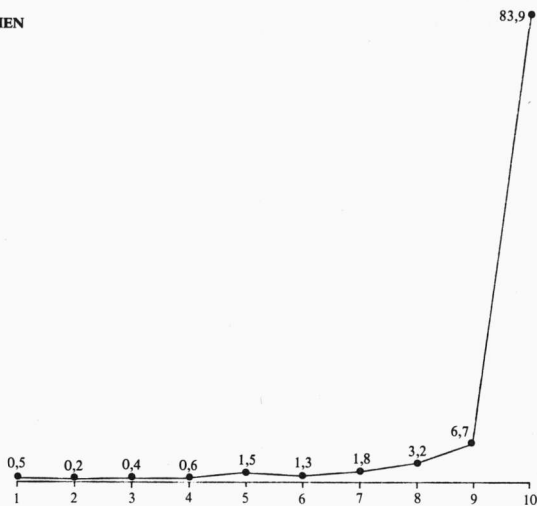

δ. ΚΚΕ εσωτερικού

Ποσοστά επί του συνόλου των ατόμων που απάντησαν στην ερώτηση (1.802 άτομα).
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ 9,8%.

ε. ΕΠΕΝ

Ποσοστά επί του συνόλου των ατόμων που απάντησαν στην ερώτηση (1.783 άτομα).
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ 10,8%.

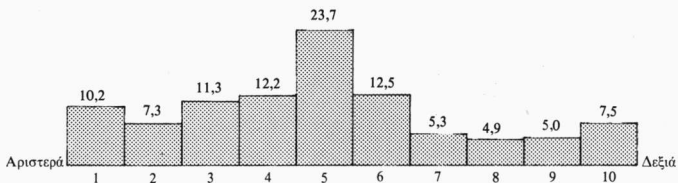
ΠΙΝΑΚΑΣ 23

ΑΥΤΟΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΚΛΙΜΑΚΑ «ΔΕΞΙΑ» - «ΑΡΙΣΤΕΡΑ»

«Όπως ήδη είπαμε, στην πολιτική μιλάμε συνήθως για “Δεξιά” και “Αριστερά”. Σ’ αυτήν την κάρτα υπάρχει μια κλίμακα που πάει από την “Αριστερά” έως τη “Δεξιά”.

Στην κλίμακα αυτή, εσείς πού τοποθετείτε τον εαυτό σας;»

Ποσοστά επί του συνόλου των ατόμων που απάντησαν στην ερώτηση (1.828 άτομα).
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ 8,6%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 24
ΤΑΥΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΚΟΜΜΑ ΠΟΥ ΨΗΦΙΖΟΥΝ

«Όταν κατηγορούν το κόμμα που ψηφίσατε στις τελευταίες εκλογές, εσείς τι κάνετε συνήθως, δηλαδή πώς αντιδράτε;»

	<i>N.</i>	<i>% του δείγματος</i>
Συνήθως αντιδράτε σαν να κατηγορούν εσάς τον ίδιο	720	36,0
Συνήθως δεν αντιδράτε, αλλά στενοχωριέστε	519	26,0
Συνήθως μένετε αδιάφορος και δεν αντιδράτε	643	32,2
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	116	5,9

ΠΙΝΑΚΑΣ 25
ΓΝΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΧΗ

«Υπάρχουν μερικοί που αποφασίζουν να μην πάνε να ψηφίσουν. Με ποια από τις παρακάτω γνώμες για την αποχή συμφωνείτε περισσότερο;»

	<i>N.</i>	<i>% του δείγματος</i>
Η αποχή είναι και αυτή ένας τρόπος για να εκφράσει κανείς αυτά που σκέπτεται	224	11,2
Μερικές φορές, η αποχή είναι το καλύτερο που μπορεί να κάνει κανείς	137	6,9
Η αποχή είναι πάντα λάθος	1.583	79,2
Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	54	2,7

ΠΙΝΑΚΑΣ 26
ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

«Μπορείτε να μου πείτε, για καθένα από τα παρακάτω κόμματα, αν αισθάνεστε πολύ κοντά του, κοντά του, ούτε κοντά του ούτε μακριά του, μακριά του ή πολύ μακριά του;»

(% του δείγματος)

Κόμματα	Πολύ κοντά του	Κοντά του	Ούτε κοντά του ούτε μακριά του		Πολύ μακριά του	Δεν γνωρί- ζω/δεν απαντώ	Σύνολο
			μακριά του	Μακριά του			
ΠΑΣΟΚ	24,0	28,7	21,6	11,0	8,3	6,5	100,0
Ν.Δ.	12,9	12,7	11,9	17,6	38,5	6,4	100,0
ΚΚΕ	9,1	13,2	17,8	20,8	32,3	6,9	100,0
ΚΚΕ εσωτ.	2,1	10,9	20,1	25,3	32,0	9,5	100,0
ΕΠΕΝ	1,3	4,3	6,1	13,2	65,9	9,3	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 27
ΠΡΟΘΕΣΗ ΨΗΦΟΥ

«Ποιο κόμμα θα ψηφίζατε αν οι εκλογές γίνονταν αύριο;»

	N.	% του δείγματος
ΠΑΣΟΚ	922	46,1
Ν.Δ.	414	20,7
ΚΚΕ	221	11,1
ΚΚΕ εσωτερικού	34	1,7
ΕΠΕΝ	10	0,5
Άλλο	12	0,6
Αποχή ή λευκό	35	1,8
Δεν γνωρίζω	116	5,8
Δεν απαντώ	234	11,7